

BEGRAAFPLAATSEN IN EUROPA

THEMA 39 - EEUWIGDUREND BEGRAVEN

OH EWICH IS SO LANCK

Naast de ingangspoort van het Gertrudenfriedhof in Oldenburg staan de woorden *Oh ewich is so lanck*.

Ze zouden verwijzen naar de volgende legende:

Een rijkeluijszontje probeerde het dienstmeisje te versieren. Omdat zij hem afwees, stal hij een kostbaar sieraad van zijn moeder en verstopte dat in de koffer van het meisje. Toen het bij haar gevonden werd hielpen haar onschuldbetuigingen niet en ze werd terdoodveroordeeld. Op weg naar de executieplaats trok ze een tak van een boom en zei 'steek deze tak ondersteboven op mijn

graf; als er een boom uit groeit is dat een teken van mijn onschuld'. De tak groeide uit tot een grote boom en iedereen erkende haar onschuld. Het geweten van de jongeman die schuldig was aan haar dood liet hem niet met rust. Hij wilde dood en bad op zijn grafsteen de woorden 'O, ewich is so lanck' te graven. Deze woorden staan

vandaag de dag nog als een vermaning aan de ingang van de begraafplaats.

Het meisje werd er niet mee gered, wel haar eer, en de jongeman bleef eeuwig schuldig. Maar hoe lang is eeuwig?

eeuwigdurende concessie

Als je dood bent blijf je dat voor eeuwig.

Over eeuwigheid kun je filosoferen of theologiseren en tegenwoordig ook al digitaliseren (voortleven in the cloud). Daar gaat het hier niet over. Het gaat over de duur van de grafplaats als er wordt gekozen voor de vorm van lijkbezorging die begraven heet.

Eigenlijk wordt iedereen eeuwigdurend begraven. Het verschil is dat sommigen eeuwig op dezelfde plek blijven en dat anderen nog een of meerdere keren verhuizen naar ossuarium, knekelput e.d.. In het eerste geval gaat het over de eeuwigdurende concessie, die op het graf rust, dat is het recht om eeuwig in dat graf begraven te liggen. Dat betekent in feite dat het graf nooit geruimd mag worden en, als gevolg daarvan, ook niet het kerkhof of de begraafplaats.

EEUWIGE GRAFRUST

Er zijn een aantal groeperingen voor wie 'eeuwige grafrust' een vanzelfsprekendheid is.

Dat kan te maken hebben met religieuze motieven of met het begrip 'eer'.

religieuze motieven

Vanwege de verrijzenisgedachte -op het Einde der Tijden zal bij het Laatste Oordeel het lichaam uit het graf herrijzen- was crematie lange tijd verboden bij christenen en nog steeds bij joden en moslims. Joden, moslims en sommige (orthodoxe) christelijke groeperingen, zoals de hernhutters, kennen een 'eeuwige grafrust', dat wil zeggen dat hun graven niet geruimd mogen worden. Vanwege hun lange verblijf in Europa is dat voor joden nooit een probleem geweest; er zijn in Nederland 249 joodse begraafplaatsen. Voor moslims in Nederland hoeft dat ook geen probleem te zijn, mits zij eigen begraafplaatsen stichten. In Nederland is er tot nu toe één islamitische begraafplaats, Al-Raza in Almere. Wel zijn er veel aparte grafvelden voor moslims op bestaande begraafplaatsen, maar die zijn gebonden aan de plaatselijke verordeningen, waarin geen 'eeuwigdurend grafrecht' voorkomt. In Nuenen heeft de moslimgemeenschap op begraafplaats Oude Landen wel een grafveld verworven, waar 'voor onbepaalde tijd' begraven kan worden.

Jodendom: Worms

Islam: Woking

Hernhutters: Herrnhut

erevelden en eregraven

Elk land heeft zijn eigen velden van eer, waar gesneuvelde soldaten en andere oorlogsslachtoffers in een eeuwigdurende graf rust liggen begraven. Speciale instanties houden zich bezig met het beheer van oorlogsbegraafplaatsen als plaatsen ter eervolle herinnering, maar ook ter lering, bv. de *Oorlogsgravenstichting* in Nederland, de *Commonwealth War Graves Commission* of de *Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge*. Op allen is het motto van de Oorlogsgravenstichting van toepassing: *Opdat zij met ere mogen rusten*, waaraan toegevoegd kan worden: *voor eeuwig*.

In diverse Europese landen krijgen de grafplaatsen van belangrijke cultuurdragers, kunstenaars, schrijvers en componisten, speciale aandacht en bescherming. Soms krijgen ze een eregraf met een eeuwigdurende concessie dat onderhouden wordt door de staat, de stad of de gemeente. In andere gevallen zijn er voor hen speciale begraafplaatsen of ereperken op begraafplaatsen aangelegd. Enkele voorbeelden: Ehrengräber op het Zentralfriedhof in Wenen, ereperken op begraafplaats Schoonselhof in Antwerpen, de nationale erebegraafplaats Vysehrad in Praag, het Panthéon in Parijs en de Westminster Abbey in Londen.

In Nederland heeft nooit een traditie bestaan om graven van nationale beroemdheden en/of cultuurdragers in beheer of bescherming te nemen. Pas de laatste tijd is er wat actie, zoals door het cultuurfonds *Perzik van Onsterfelijkheid*, waarin de Koninklijke Boekverkopersbond en het Prins Bernard Cultuurfonds samenwerken en zich inzetten om graven van schrijvers te herstellen en te behouden.

Rhenen - Grebbeberg

Praag - Vysehrad

Wenen - Zentralfriedhof

EUROPA

Hoe zit het met de eeuwigdurende concessies op begraafplaatsen in Europese landen?

Op Groot-Brittannië na, dat nooit bezet is geweest door Napoleon, zijn alle Europese landen beïnvloed door de Napoleontische wetgeving. In die landen werden de Napoleontische wetten ingevoerd, de *Code Civil* en de *Code Pénal*. In het onderdeel dat gaat over de lijkbezorging wordt ook de ruiming en het hergebruik van een graf na een bepaalde periode toegestaan. En dit wordt in veel landen gepraktiseerd, terwijl in Groot-Brittannië het ruimen van graven is verboden als resultaat van de Victoriaanse obsessie voor hygiëne, wettelijke voorschriften en nationale tradities.

Dat wil niet zeggen dat er na Napoleon geen eeuwigdurende concessies mochten worden afgegeven. Ieder begraafplaats heeft een begraafplaatsverordening, waarin de regels en voorschriften staan, die een begraafplaats hanteert. Uiteraard is men gebonden aan de (landelijke) wet op de lijkbezorging, maar die is heel algemeen. In de begraafplaatsverordening kan men voorschriften maken over wie er begraven mag worden, aan welke eisen het grafteken of de grafbedekking moet voldoen en welke termijnen van grafrechten men aanbiedt, al of niet met het recht op verlenging. 'Eeuwigdurend grafrecht' zal niet overal meer voorkomen, maar eventueel wel 'zolang de begraafplaats bestaat' of 'voor onbepaalde tijd'

Nederland: 'voor onbepaalde tijd'

Vroeger was het vrij gebruikelijk eeuwigdurende grafrechten uit te geven, hoewel dat meestal alleen maar was weggelegd voor de happy few. Graven waarvoor dit destijds is uitgegeven bestaan nog wel, niet alleen omdat de eeuwigheid nog niet is afgelopen, maar omdat ze goed worden onderhouden. Want sinds de vernieuwing van de Wet op de lijkbezorging in 1991 kan de houder van de begraafplaats ook een graf met eeuwigdurend grafrecht vervallen verklaren en ruimen, als het graf niet onderhouden wordt en zwaar verwaarloosd is.

Nu zal geen enkele begraafplaats deze rechten nog aanbieden, hooguit nog graven 'voor onbepaalde tijd'. Omdat elke begraafplaats gerechtigd is zijn eigen begraafplaatsverordening op te stellen, kan dat daarin opgenomen worden.

Of een graf 'eeuwigdurend' is, staat op het graftekens niet vaak aangegeven, maar is soms af te leiden uit teksten als 'mag niet geopend worden' of 'hier rust tot de dag der opstanding' e.d.. Dat laatste zie je ook op grafzerken in kerken, zoals op het graf van Willem van Oranje in de Nieuwe Kerk in Delft: *Resurrectionem Exspectat Guillelmus Primus Pater Patriae* (in afwachting van de verrijzenis Willem I vader des vaderlands).

*Delft - Nieuwe Kerk
resurrectionem expectat*

*Enkhuizen
mag niet geopend worden*

*Texel- Oosterend
wachtend de dag der opstanding*

België: eeuwigdurend = 50 jaar

In België werd in 1879 na een heftige kerkhovenoorlog tussen rooms-katholieken en liberalen het eigendomsrecht van begraafplaatsen toegewezen aan de gemeenten. Op 20 juli 1971 kwam in België de wet op de begraafplaatsen en de lijkbezorging tot stand, waarbij de eeuwigdurende concessie -op heel wat oude graven nog uitdrukkelijk vermeld- werd afgeschaft en omgezet in concessies van maximaal 50 jaar, die gratis verlengd worden zolang de graven onderhouden worden. Dit blijft de voornaamste reden waarom heel wat, voornamelijk Antwerpse, joden zich net over de grens in Putte in Nederland laten begraven, waar wel de voor joden geldende 'eeuwige grafrust' in acht wordt genomen.

Bij het niet verlengen, maar ook bij verwaarlozing van een graf met een voormalige eeuwigdurende concessie, nu dus 50 jaar, vervallen de grafrechten en kan de gemeente tot ruiming overgaan. Omdat zo het funeraire erfgoed kan verdwijnen bestaat de mogelijkheid het grafmonument te behouden door plaatsing op de monumentenlijst of door 'peterschap', de adoptie van grafmonument en graf, waarbij de concessie overgaat naar een nieuwe eigenaar.

Brugge: eeuwige vergunning

Mechelen: eeuwige vergunning

Mechelen: eeuwige vergunning

Frankrijk - Parijs: concession à perpétuité

Wie sterft in Parijs, mag in Parijs begraven worden. Wie er begraven wordt, rust er voor eeuwig. Paris perpétuel, voor eeuwig in Parijs, schreef ik destijds in de reisgids naar Parijs. Dat kan nog steeds, al heeft de gemeente na 2003 een verandering doorgevoerd en gelden voor alle Parijse begraafplaatsen de volgende concessies: 10, 30, 50 jaar en eeuwigdurend. Alle concessies kunnen bij overlijden verworven worden, als er plaats is. Met uitzondering van de 10-jarige concessies kunnen ze ook van tevoren gekocht worden. Op Père Lachaise, een beschermde begraafplaats, kan men onder bepaalde voorwaarden een concessie verwerven, waarop een oud monument staat dat gerestaureerd moet worden. Dit is bedoeld voor het behoud van het Parijse funeraire erfgoed.

Een eeuwigdurende concessie kan vervallen en opnieuw worden uitgegeven, wanneer het monument een vervallen karakter vertoont en gevaar oplevert voor de naburige concessies of voor de veiligheid van personen. In dat geval wordt een procedure van heruitgave gestart, die 4 jaar duurt. Graven van historische persoonlijkheden of bijzondere architectonische monumenten worden nooit geruimd; ze worden gerestaureerd na de overname.

Parijs - Père Lachaise
C.P. = concession perpétuelle

Parijs - Passy
à perpétuité

Parijs - Père Lachaise
CAP = concession à perpétuité

Groot-Brittannië: wet verbiedt ruiming

Op enkele punten heeft de manier van begraven in Groot-Brittannië afgeweken of wijkt nog steeds af van die op het continent.

Na de *Burial Act* (wet op de lijkbezorging) van 1852, waarmee een einde kwam aan het begraven in de steden, volgden meer wetten, die nog steeds gelden. In de *Burial Act 1857* staat dat 'het een strafbaar feit is stoffelijke resten op te graven of te verstoren zonder daarvoor eerst een vergunning te hebben aangevraagd. Deze controlemiddelen zijn ingevoerd om grafschennis te voorkomen en om de volksgezondheid te beschermen'. In de *Disused Burial Grounds Act* van 1884 werd geregeld dat gesloten begraafplaatsen ook niet geruimd mochten worden, maar wel mochten worden omgevormd tot *resting places, gardens and playgrounds*. Het gevolg van deze verboden op ruiming van begraafplaatsen en graven is dat vooral in de grote steden de bestaande begraafplaatsen overvol raken en er voor toekomstige doden geen ruimte meer beschikbaar is. Het zoeken naar oplossingen, die richting ruiming gaan, stuit echter op grote tegenstand. Zo ontstond er nog al veel commotie in Groot-Brittannië toen de City of London Cemetery door legale mazen in de wet overging tot 'ruiming' van oude graven. Onverzorgde graven, die ouder zijn dan 75 jaar, worden geopend, de stoffelijke resten worden in een klein kistje bijgezet, dat dieper in hetzelfde graf wordt herbegraven en het graf wordt opnieuw uitgegeven. De Britten vinden het maar niks, ze spreken over een *dubbeldekkergraf*. Voor een Brit geldt niet alleen *my home is my castle*, maar ook *my tomb is my castle*. 'Je legt je vader toch niet in een tweedehandsgraf' of 'je wilt je graf toch niet delen met een vreemde', zijn uitspraken die de gevoelens van de Brit weergeven.

Londen - Abney Park
overwoekering

Cardiff - Cathays Cemetery
natuur

Glasgow - Southern Necropolis
verwaarlozing

tot slot: grafzorg

Wat zijn in Nederland de mogelijkheden om grafrechten voor onbepaalde tijd te verwerven?

Om voor onbepaalde in hetzelfde graf te kunnen blijven liggen, kun je op zoek gaan naar een begraafplaats, waar die mogelijkheid bestaat. Een aantal natuurbegraafplaatsen -momenteel erg in opkomst- bieden die mogelijkheid ook.

Of zorg er voor dat de rechthebbende op het graf na jou (wel even regelen wie dat wordt) tot in het oneindige blijft verlengen = betalen.

Of regel het met Stichting Grafzorg Nederland (www.grafzorg.nl), die er zorg voor kan dragen dat het graf 'voor onbepaalde tijd' blijft bestaan en ook wordt behoeft voor verval. Want verwaarlozing van het graf of het ontbreken van een rechthebbende op het graf is in zowel Nederland, België als Frankrijk de doodsteek voor de 'eeuwigheid' van een graf.